

ШЕРЕМЕТА М.М.,
викладач кафедри анатомії і
фізіології людини, аспірант
кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти Інституту
психології та соціальної
педагогіки, Київський університет
імені Бориса Грінченка

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті проаналізовано поняття «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» в психолого-педагогічній літературі. Розглянуто доцільність та перспективи впровадження компетентностного підходу у процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: компетентність, компетентностний підхід, професійна підготовка, соціальний педагог.

В статье рассмотрена целесообразность и перспективы внедрения компетентностного подхода в процесс профессиональной подготовки будущих социальных педагогов.

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, профессиональная подготовка, социальный педагог.

This article examined the feasibility and prospects for the introduction of competence-based approach to the process of training future social workers.

Key words: competence, competence-based approach, training, social worker.

© Шеремета М.М., 2012

МІЖНАРОДНІ ЧЕЛПАНІВСЬКІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

Состановка проблеми. Компетентністний підхід до формування змісту освіти став новим концептуальним орієнтиром, не тільки логічно доповнюючи низку інновацій і класичних підходів, але й одним із чинників її модернізації на сучасному етапі реалізації цілей навчання і виховання студентської молоді [4, с. 451].

Компетентністний підхід дозволяє подолати розірваність знань, поєднати результативний компонент освіти, наповнити мету, зміст, процес, мотивацію, результати реалістичним смислом. Цей підхід передбачає не лише і не стільки конкретну обізнаність чи поінформованість у тій чи іншій сфері, професії чи виду діяльності, але й здатність успішно розв'язувати складні проблеми, що виникають у процесі пізнання світу, побудові взаємин з іншими людьми, під час використання нових технологій чи виконання певних соціальних ролей.

Проблема узгодження вітчизняної педагогічної термінології і науки загалом із компетентністним підходом полягає в тому, що науковці переважно користуються традиційною й зрозумілою тріадою «знання-уміння-навички», з якої входить ціла низка категорій і понять. При цьому поняття компетенції також закономірно випливає зі співвідношення знань, умінь і навичок у певній галузі професійної діяльності. Компетентністний підхід покладено в основу Європейської рамки ключових компетентностей для навчання протягом життя.

В Україні серед ключових компетентностей, які сьогодні визначені як орієнтири для виявлення результативності освітнього процесу, є: навчальна, соціальна, компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, економічна (підприємницька), загальнокультурна, валеологічно-оздоровча та громадянська [6].

Компетентність – інтегрована характеристика якостей особистості, це результат підготовки випускника вузу

для виконання діяльності в певних професійних та соціально-особистісних предметних галузях (компетенціях), який визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду у певному виді діяльності.

Компетенція включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті).

Таким чином, якщо «компетенція» трактується як задана норма, вимога до підготовки фахівця, то «компетентність» розглядається як сформована якість, результат діяльності, «надбання» студента.

Аналіз літератури. Проблема особистості як суб'єкта фахової діяльності, компетентного та здатного до саморозвитку досліджується науковцями у всьому світі. Так, поняття компетентності та види професійної компетентності спеціаліста розкрито у працях таких вчених, як: Б. Оскарссона, Дж. Равена, Н. М. Лавриненка, О. М. Новикові, В. А. Дъюміна, В. С. Безрукової, Е. Ф. Зеер та О. Н. Шахматової. У дослідженнях М. В. Елькіна та І. О. Зим'юй розкрито формування професійної компетентності майбутнього вчителя як потреба розвитку суспільства. Вивченням соціальної компетентності в контексті розвитку українського суспільства (соціально-рольовий аспект) займається В. М. Шахрай; О. С. Заблоцька у своїх дослідженнях описує концептуальну модель формування предметних компетенцій у студентів.

У сучасній науково-педагогічній літературі представлено ряд досліджень з теорії і досвіду вирішення проблеми професійної підготовки соціальних педагогів. Проблема формування професійної компетентності соціального педагога розглянуто в працях А. Белінської, В. Бочарової, В. Сидорова, А. Ляшенка, І. Миговича, Г. Поповича, Є.

РОЗДІЛ 5. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Холостової та інших.

У вітчизняних дисертаційних роботах досліджено деякі аспекти фахової підготовки майбутніх соціальних працівників. Одним із перших наукових досліджень, присвячених проблемі підготовки соціального педагога, була докторська дисертація Л. І. Міщика. За твердженням автора в основу професійної підготовки і формування особистості соціального педагога має бути покладений системний, особистісно-діяльнісний та індивідуально-творчий підхід [3].

Метою статті є проаналізувати взаємоз'язок професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і впровадженням компетентністного підходу в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів (ВНЗ).

Виклад основного матеріалу. Професія «соціальний педагог» в Україні була введена до кваліфікаційного переліку спеціальностей у 2002 році. З того часу як наукова дефініція «соціальний педагог» трактується в різноманітних енциклопедіях, словниках, довідниках, тощо. У малій енциклопедії «Соціальна педагогіка» (2008 р.) визначено, що соціальний педагог – це особа, фах якої – соціально-педагогічна робота й освітньо-виховна діяльність. Основне завдання соціально-педагогічної роботи – налагодження балансу між відповідальністю суспільства перед особистістю та особистості перед суспільством. Головна особливість соціально-педагогічної роботи – вміння соціального педагога визначати проблеми та потреби особистості на різних рівнях: індивідуальному, міжособистісному та суспільному [5].

Набуття життєво важливих компетентностей вважається в багатьох освітніх системах одним із пріоритетних напрямів соціально-педагогічної роботи із студентами ВНЗ, а саме: соціальні компетентності, пов'язані з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості (здатність до співираці; вміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях;

комунікативні навички та навички взаєморозуміння; вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах; активна участь у житті громади; вміння визначати особисті ролі в суспільстві тощо); мотиваційні компетентності, пов'язані з інтересами, індивідуальним вибором особистості (навички адаптуватися та бути мобільним; бажання змінити життя на краще; вміння робити власний вибір та встановлювати особисті цілі тощо); функціональні компетентності пов'язані з умінням операувати знаннями та фактичним матеріалом (златність ефективно використовувати мову та символи, знання й інформаційну грамотність у різних ситуаціях) [5, с. 109].

Професіоналів для соціальної сфери потрібно готовувати таким чином, щоб вони були здатні змінити, усунути і коректувати негативні соціальні прояви у суспільстві. А це можливо лише у закладах освіти, які будують навчання на нових позиціях і враховують тенденції розвитку соціальної політики в країні.

Тому зміст підготовки спеціалістів повинен включати наступні компоненти:

- глибокий аналіз сучасного соціального розвитку і формування вміння дати об'єктивну оцінку соціальній політиці, запропонувати альтернативні варіанти;
- чітке уявлення і класифікацію сучасних моделей, форм і методів самої практики соціальної роботи;
- власне педагогічний процес підготовки соціальних працівників;
- розробку теорій, концепцій, моделей і технологій, спрямованих на ефективне функціонування соціального працівника;
- розробку і реалізацію програм, що підвищують компетентність соціального працівника.

В науковій літературі простежується тісний взаємоз'язок між діяльністю соціального педагога та професійною готовністю студентів до майбутньої діяльності. Даний зв'язок між означени-

МІЖНАРОДНІ ЧЕЛПАНІВСЬКІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

ми педагогічними явищами частіше за все досліжується у наступних контекстах:

- особистісному, який розглядає готовність як прояв індивідуально-особистісних якостей в залежності від характеру майбутньої діяльності;
- функціональному, який представляє її як тимчасову готовність та дієздатність, передстартову активізацію психічних функцій, уміння мобілізувати необхідні фізичні та психічні ресурси для реалізації діяльності;
- особистісно-діяльнісному, який визначає готовність як цілісний прояв усіх сторін особистості, який дає можливість ефективно виконувати свої функції.

Суспільство зацікавлене у формуванні особистості спеціаліста, який володіє високим рівнем соціальної компетентності, яка б забезпечувала особистий комфорт, професійну ефективність та соціальну значущість у всіх сферах життедіяльності, який адекватно реагує на нові соціальні очікування, мобільний, одноосібний до творчого зростання і професіонального саморозвитку, до постійного оновлення своїх особистісних ресурсів [1].

Виходячи з того, що кожна професія – це своєрідне персональне середовище, тому вона приваблює людей з певними особистісними характеристиками. Дослідники відмічають, що фахівці соціальної педагогіки повинні мати такі особистісні риси, які б забезпечували успіх у практичній роботі. До таких рис відносять: готовність до емоційного співчуття людині з порушенням психіки, здатність враховувати наслідки своїх дій, комунікабельність, наявність комунікативної культури. Остання відіграє велику роль в налагодженні доброзичливих стосунків в процесі практичної роботи соціального педагога, оскільки являє собою сукупність особистісних комунікативних якостей і технологічних комунікативних вмінь.

Тому важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінно-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці. Тут враховується здатність людини давати кваліфіковані судження, приймати адекватні та відповідні рішення в проблемних ситуаціях, планувати та здійснювати дії, які призводять до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей [2].

Професійна компетентність є вирішальним компонентом кожного виду діяльності та праці в цілому. Саме вона забезпечує досягнення поставлених особистістю результатів, найвищої професійної майстерності. Просування до цієї мети передбачає проходження певних етапів, кожен з яких свідчить про ступінь оволодіння професійною компетентністю. А саме: виховання здатності успішно виконувати професійні обов'язки, підготовленість до стабільної продуктивності праці, професійна майстерність в ході реалізації професійної ролі, творче оволодіння дослідницько-інноваційним стилем професійної діяльності.

Висновки. Компетентністний підхід у сфері освіти, який ґрунтуються на міждисциплінарних, інтегрованих вимогах до результату освітньої діяльності, потребує подальшого наукового дослідження, оскільки він вимагає від учасників навчального і виховного процесу кардинально змінювати як мету, так і вектор змісту вищої освіти: від передачі знань і умінь предметного змісту до формування розвиненої особистості із життєвими і професійними компетентностями.

Отже, впровадження компетентністного підходу в навчальний процес ВНЗ дозволить подолати труднопі в професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів, посилити результативний компонент, наповнити мету, зміст, процес, мотивацію, результати реалістичним смислом. Цей підхід передбачає не лише і не стільки конкретну обізнаність чи поінформованість у

РОЗДІЛ 5. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

тій чи іншій сфері, професії чи виду діяльності, але й здатність успішно розв'язувати складні проблеми, що виникають у процесі пізнання світу, побудові взаємин з іншими людьми, або під час використання нових технологій чи виконання певних соціальних ролей.

По завершенню професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів доцільним буде розроблення компетентністно-орієнтованих завдань для вивчення результатів навчання, які можуть бути застосовані під час навчання, в оцінюванні навчальних досягнень в різних видах моніторингу: внутрішньо-університетського, зовнішнього.

Результати професійної підготовки соціальних педагогів, мають бути подані в системі нараощення й ускладнення вимог, враховувати переход студентів на вищі щаблі розвитку навчальних умінь.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що напрацьовані матеріали стосуються конкретно-методичних аспектів професійної компетентності фахівця.

Обраний нами напрям дослідження знайде своє продовження у вивчені такої питання як сутність поняття «здоров'язберігальна компетентність» майбутніх соціальних педагогів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Краснокутская С. Н. *Формирование социальной компетентности студентов вуза* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Краснокутская Светлана Николаевна. – Ставрополь, 2006. – 213 с.
2. Маркова А. К. *Психологические проблемы повышения квалификации* / А. К. Маркова // Педагогика. – 1992. – № 9-10. – С. 65-67.
3. Міщук Л. І. *Соціальна педагогіка: навчальний посібник* / Л. І. Міщук. – К. : ІЗМН, 1997. – 140 с.
4. Окушко Т. К. *Оптимізація процесу формування соціальної компетентності підлітків у позашкільному навчальному закладі: теоретичний аспект* / Т. К. Окушко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : Зб. наук. праць. – Вип. 13. Книга 1. – Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д. Г., 2009. – С. 451-465.
5. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / За ред. проф. І. Д. Звєревої. – К. : Центр учебової літератури, 2008. – 336 с.
6. Смагіна Т. М. *Громадянська компетентність у контексті особистісного виміру*. Доступ: <http://studentam.net.ua/content/>